

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

DECEMBER 8 • 2015

Spaniens mynt under medeltiden (2)

Svenneöl – penningsöl

Medeltida mat och dryck, priser och böter

Matpollett till barnen i Jäders skola 1855

Nödmynt på snusdosor från Örebro

Pris 30 kr

Stack's Bowers Galleries Presents

The Lennart Philipson Collection of Swedish Coins

A Featured Collection in the January 2016 NYINC Showcase Auction

Auction Date: January 6-9, 2016

1/2 Daler, 1561.
Erik XIV (1560-68).

Daler, (15)94.
Sigismund (1592-99).

Riksdaler, 1676.
Karl XI (1660-97).

Contact a numismatic representative for more information today!

California, USA: 800.458.4646 | New York, USA: 800.566.2580 | Info@StacksBowers.com

Showcase Auctions

1231 East Dyer Road, Suite 100
Santa Ana, CA 92705 USA • 949.253.0916
info@StacksBowers.com • StacksBowers.com

California • New York • New Hampshire • Hong Kong • Paris
SBP SvenskNumis NYINC2016 151106

Stack's Bowers
GALLERIES

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

KANSLI OCH REDAKTION

Banérgatan 17 n b
115 22 Stockholm
Tel. 08 - 667 55 98
Måndagar
kl. 10 - 12 och 13 - 16
Fax 08 - 667 07 71
info@numismatik.se

Plusgiro 150007 - 3
Bankgiro 219 - 0502
Svenska Handelsbanken

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Monica Golabiewski Lannby
monica@numismatik.se

PRENUMERATION

200 kr / år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt
Kom ihåg att
meddela adressändring!

SNT trycks med bidrag från
*Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning* samt
*Sven Svenssons stiftelse för
numismatik*.

Redaktionen ansvarar inte för ej beställt
material. Texter och bilder i SNT lagras
elektroniskt och publiceras som pdf på
föreningens hemsida. Den som sänder
material till SNT medger detta.

Register över alla artiklar och
notiser i SNT 1977 - 2014 finns i
sökbart pdf-format på hemsidan.

TRYCK

Pipeline Nordic AB

ISSN 0283-071X

HÖSTEN / VÅREN 2015 / 2016

Föreningens aktiviteter

Våra medlemmar är varmt välkomna till SNF:s föreningskvällar. De är med få undantag förlagda till sista onsdagen i månaden, vår och höst. Vi ses både i samband med föredrag och under enklare former, alltid med ämnet numismatik.

För 460 år sedan utkom
Olaus Magnus (1490–1557)
*Historia om de nordiska
folken* med texter och
illustrationer som berättar om
nordbornas traditioner. Som
motståndare till reformationen
landsförvisades han 1527. När
boken kom ut 1555 hade han
bott utomlands länge. I *Om
tomtar och andra andeväsens
tjänster* mockar gubben på
tomten – tomtegubben – i stallet med kvast, skyffel och dynggrep. Men texten
handlar om Satan och dennes tjänande människor.

DECEMBER 2015

2 Julfest

Plats Banérgatan 17

18.00 Föreningens traditionella julfest med glögg, lussekatter och julgodis. En mindre julauktion kommer att genomföras med enklare material ur Sven Svenssons samlingar. Någon förteckning sänds inte ut i förväg. Kontant betalning vid auktionstillfället. *Varmt välkomna!*

FEBRUARI 2016

24 Föreningskväll med föredrag av docent Svante Fischer

Plats Banérgatan 17

18.00 Svante Fischer presenterar sitt projekt "Late Roman Solidi in Sweden" – en ny katalog av solidusfynd i Sverige, där dessa sätts in i sitt större historiska sammanhang under det västromerska rikets sönderfall och betydelsen av solidusimporten för det folkvandringstida Skandinavien sammanfattas utifrån nyfynd och arkeologiska utgrävningar.
Se föredragshållarens personliga hemsida med forskarprofil:
www.arkeologi.uu.se/Research/Presentations/svantefischer/?languageId=1
Föreningen bjuder på enklare förtäring.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Adress: Banérgatan 17 n b, Stockholm. T-bana Karlslan; buss 4, 44, 76

Kansliet är öppet: måndagar kl. 10 – 12 & 13 – 16

Kansliet är stängt: midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna

Hemsida: www.numismatik.se

SNT finns på Facebook

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens och Kungl. Myntkabinettets hemsidor:
www.numismatik.se – www.myntkabinettet.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.
På hemsidorna kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

1/12 sida
47 x 50
mm
250 kr

1/8 sida
72 x 50
mm
350 kr

1/6 sida
47 x 105
mm
400 kr

1/4 sida
72 x 105
mm
600 kr

1/2 sida
151 x 105
mm
1 200 kr

Helsida
151 x 214 mm
2 000 kr
2:a och 3:e
omslagssidan
2 500 kr
4:e omslagssidan
5 000 kr

SNT behåller sina låga annonspriser även 2016

Annonser på årsbasis får dessutom 20 % rabatt!

Behöver du professionell formgivare till din annons?

Kontakta: annons@numismatik.se

Annonstopp senast den 1:a i månaden före utgivning

Radannonser: enskilda SNF-medlemmar erbjuds **gratis annons** med högst tre rader
att köpa, sälja eller byta samlarobjekt

Annonser som inte är förenliga med SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs

Innehåll SNT 8 • 2015

ARTIKLAR OCH NOTISER

SID.

Spaniens mynt under medeltiden – en introduktion (2)	173–178
Vad ska kronprinsen få i julklapp i år?	178
Nödmynt på snusdosor från Örebro	179
<i>Svenneöl – penningsöl</i> . Medeltida mat och dryck, priser och böter	180–181
Oskildrad pommersk Karl XI 1/24 taler 1671 med myntmästarmärket A–H	182
Myntmässan i Norrköping – en succé	182
Matpollett till barnen i Jäders skola 1855	183
Lödöse – helig mark för myntsamlare. Myntdag i Lödöse 11 oktober 2015	184–185

FASTA RUBRIKER

PRESSKLIPP 1871. Ståhlbackes snusdosor hälsosammare?	179
LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF	182
PRESSKLIPP 1915. Julmarknadens återuppståndelse. En lyckad början den 20 december	185
PERSONALIA Torbjörn Lindström (1952–2015) en mångkulturell samlare	186–187
AUKTIONER & MÄSSOR	189
LITTERATUR TILL FÖRSÄLJNING HOS SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN	190

OMSLAG

Medeltida krämarbod. Illustration till Köpmålabalken i en handskrift från cirka 1430. En förnämt klädd dam köpslår med en handelsman. Magnus Erikssons landslag är Sveriges första riksomfattande lagsamling som trädde i kraft på 1350-talet och finns bevarad i ett nittiotal handskrifter. De inlagda mynten är penningar utgivna vid 1300-talets mitt av kung Magnus. För två sådana såldes "ett stop av gutniskt öl och dess like" (ur Köpmålabalken). Läs om mat och dryck, priser och böter under medeltiden i artikeln på sidorna 180–181.

UPPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEK. SKANNAD UR *MAGNUS ERIKSSONS LANDSLAG I NUSVENSK TOLKNING* AV ÅKE HOLMBÄCK OCH ELIAS WESSÉN, 1962.
FOTO MYNTEN: KMK.

SPANIENS MYNT UNDER MEDELTIDEN

— en introduktion (2)

Av Lennart Castenhag

Detta är den andra och avslutande delen av Spaniens mynt under medeltiden. Vi följer Aragoniens utveckling från ett litet bergsrike inom Marca Hispanica till ett imperium. Berättelsen avslutas med att Kastilien och Aragonien ingår personalunion vid mitten av 1400-talet, varvid Spanien börjar ta form med de gränser som gäller än i dag.

Provinsen Katalonien

Buffertzonen Marca Hispanica hade etablerats under tidigt 800-tal som en del av Frankerriket. Se *bild 3* i föregående avsnitt. Den västra delen av buffertzonen lade Aragonien beslag på. Den östra delen kom att benämnas Katalonien och var uppdelad i ett antal grevskap. Grevskapet Barcelona hade en särställning och stod över de övriga grevskapen.

År 987 tog greve Borell II av Barcelona makten över Katalonien och förklarade provinsens självständighet. Det skulle dröja ända till år 1258 innan den franske kungen gav sitt erkännande till uppdelningen.

Aragonien – från obetydligt bergsrike till imperium

År 1035 dog Sancho III, kung av Pamplona (Navarra). Inför sitt fränfälle hade han bestämt hur riket skulle fördelas mellan sönerna. Äldste sonen, Ramiro I (född omkring år 1000) tilldelades det lilla Aragonien. Ramiro I:s son Sancho Ramirez kom att efterträda sin far som kung över Aragonien, men då hade riket börja breda ut sig över den västra delen av Marca Hispanica. Senare skulle Sancho Ramirez bli kung över både Aragonien och Navarra.

Kastilien och Aragonien i personalunion

Alfonso I Sanchez ärvde kungadömena Aragonien och Navarra år 1104. Han har gått till historien som "el Ba-

31. Dinero, troligen 1109–1112, Alfonso I Sanchez, Toledo. 16,8 mm, 0,810 g.
Ref.: CNG auction 256, lot 800.
Osäker attribuering.

32. Obol 1131–1162, Ramon Berenguer IV, Barcelona.
13,0 x 13,4 mm, 0,340 g.
Ref.: MEC (6) 61.

tallador" (krigaren), bland annat därför att han lyckades lägga beslag på det muslimska kungariket Zaragoza år 1118.

Drottning Urraca av Kastilien hade ärvt Kastilien av sin far Alfonso VI år 1109, men två år dessförinnan blev hon änka efter greve Raimund av Burgund. Hon gifte därför om sig med kung Alfonso I Sanchez år 1109. I praktiken innebar det att Kastilien

och Aragonien ingick personalunion och behärskade större delen av Iberiska halvön.

Myntet på *bild 31* är problematiskt. Det anses vara slaget i Toledo men har stora likheter med den kastilianska immobiliseringen som producerades i Toledo för kungarna Alfonso VIII och Alfonso X. Jämför med myntet på *bild 13* i den föregående delen av den här berättelsen.

33. Åren 1137–1162 regerade Barcelonagreven Ramon Berenguer IV över Aragonien och Katalonien.

34. Obol 1171–1181, Arles. Greve Alfonso I av Provence (= kung Alfonso II av Aragonien). 13,0 x 13,9 mm, 0,325 g. Ref.: Roberts 4559.

35. Dinero 1196–1213. Greve Peter I, Barcelona (= kung Peter II av Aragonien). 17,0 x 18,0 mm, 0,740 g. Ref.: MEC (6) 95. I fränsidans fält ses ett kors på ett fundament av blommor.

37. Dinero 1213–1276, Jakob I, Barcelona. 16,9 x 17,9 mm, 0,830 g. Ref.: MEC (6) 98.

36. Obol 1196–1213. Greve Pedro I, Barcelona (= kung Peter II av Aragonien). 12,5 x 13,5 mm, 0,340 g. Ref.: MEC (6) 93.

38. Dinero 1238–1276, Jakob I, Valencia. 15,5 x 16,6 mm, 0,880 g. Ref.: MEC (6) 103. I fränsidans fält den för Valencias mynt typiska bladväxten.

Hur gick det då för personalunionen Kastilien-Aragonien? Jo, den kastilianska adeln och prästerskapet satte sig på tvären och lyckades med påvens hjälp få igenom att äktenskapet mellan Urraca och Alfonso I Sanchez upplöstes år 1112 (formellt 1114).

Aragonien och Katalonien under gemensamt styre

Ramiro II efterträdde sin bror Alfonso I som Aragoniens kung år 1134. Efter tre år abdikade han och överlät regentskapet på sin ettåriga dotter Petronila. Ramon Berenguer IV (född cirka 1114) var greve av Barcelona och ett äktenskap mellan honom och Petronila arrangerades år 1137. Därmed var regentskapet löst för Aragonien, men det innebar också att Aragonien och Katalonien hade förenats. Ramon Berenguer IV blev den förste greven av Barcelona på Aragoniens tron, och han skulle inte bli den siste.

Ramon Berenguer IV lät slå både *dinero* och *obol*. Bild 32. Se även karta bild 33 på föregående sida.

Alfonso II var kung av Aragonien under 1163–1196. Han var son till drottning Petronila och greve Ramon Berenguer IV. Alfonso II var också greve av Barcelona som Alfonso I och även greve av Provence som Alfonso I. För att hantera alla sina uppdrag överlät han det direkta styret av Provence på sin yngre bror Peter. Denne Peter lät slå mynt tillsammans med ärkebiskopen i Arles, men mynten utgavs i Alfonso II:s namn. Bild 34.

Peter II var kung av Aragonien åren 1196–1213. Han var även greve

av Barcelona som Pedro I. I Barcelona lät han bland annat slå *dinero* och *obol*. Bild 35 och 36.

Jakob I "El Conquistador"

Jakob I var Aragoniens kung åren 1213–1276. Han har gått till historien som "El Conquistador" på grund av att han återerövrade Valencia och Balearerna från muslimerna. Han kunde därmed kalla sig kung av Aragonien, Valencia och Mallorca. Han var även greve av Barcelona. Bild 37 och 38.

Jakob II (född 1267 död 1327) var den yngre sonen till Peter III av Aragonien och Constance av Sicilien. Jakob II efterträdde sin äldre bror Alfonso III som kung av Aragonien och Valencia samt greve av Barcelona från 1291 fram till sin död 1327. Han var även kung av Sicilien och Mallorca från 1285 till 1296. Bild 39.

Alfonso IV var kung av Aragonien åren 1327–1336. Han var greve av Barcelona som Alfonso III och i Barcelona lät han bland annat slå det stora silvermyntet *croat* som hade introducerats av Peter III av Aragonien år 1285. Begreppet *croat* kommer av latinets *grossus denarius* vilket kan översättas med "stort mynt". Bild 40. När Peter III introducerade detta mynt hade han Ludvig IX:s franska mynt *gros tournois* som förebild.

Peter IV var Aragoniens kung åren 1336–1387. Han var greve av Barcelona med ordningsnummer III. Bild 41.

Alfonso V var Aragoniens kung åren 1416–1458. Han kallades "den storsinte" och regerade över Aragonien, Neapel, Valencia, Mallorca, Sardinien, Korsika och Sicilien. Under Alfonso V:s regering hade Aragonien sin största utbredning någonsin.

Den uschliga *dinero* som visas på bild 42 står inte i paritet med Alfonsos storhet. Det märkliga är att referensexemplaret i MEC (6) är i samma skick.

Aragoniska kungar på Sicilien

År 1282 hade Siciliens befolkning tröttnat på öns franska överhöghet. Ett inbördeskrig bröt ut som resulterade i att kung Karl I av Anjou fängslades och avled. Peter III av Aragonien hade ingått äktenskap med Constance. Hon var dotter till Manfred av Hohenstaufen som hade varit kung på Sicilien. Manfred dödades i ett fältslag mot Karl I av Anjou då denne tog ön i besittning. Constance var så att säga tronarvinge in spe.

Den sicilianska adeln insåg att det fanns fördelar med att låta sig införlivas i den aragoniska maktsfären, så Peter III av Aragonien och Constance installerades som Siciliens kungapar

39. Dinero 1291–1327, **Jakob II**, Barcelona. 17,8 x 18,1 mm, 0,840 g. Ref.: MEC (6) 116.

40. Croat 1327–1336, **Alfonso III**, greve av Barcelona. 24,0 x 24,6 mm, 3,090 g. Ref.: MEC (6) 132.

Omskrift: + ALFONSVS DEI GRACIA (+ CIVITAS BARCINONA (= Alfonso, kung av Guds nåde / staden Barcelona).

41. Dinero 1336–1387, **Pedro III**, greve av Barcelona. 15,1 x 16,9 mm, 1,150 g. Ref.: MEC (6) 150.

Omskrift: PETRVS REX) (BACINONA.

år 1282. År 1285 dog Peter III och efterträddes av sonen Jakob II som regerade till år 1296 då han efterträddes av sin son, Fredrik III. Denne Fredrik dyker upp senare i berättelsen.

Det fjärde korståget

Det fjärde korståget hade som mål att erövra Egypten, men i stället blev det franska korsfararna inblandade i en tronföljdsstrid i Konstantinopel som slutade med att de lade beslag på staden och etablerade det Latinska kejsardömet. Inom kejsardömet fanns bland annat furstendömet Achaia och hertigdömet Athen.

År 1261 återerövrades Konstantinopel av bysantinerna vilket innebar slutet för det Latinska kejsardömet. Furstendömet Achaia kom att tillfalla kungadömet Neapel, men i Athen vägrade fransmannen Guy I de la Roche och hans familj att släppa ifrån sig makten.

Hertigdömet Athen under aragonisk överhöghet

År 1308 hade Walter V av Brienne ärvt hertigdömet Athen. Han ville utöka sin makt och sökte stöd hos Kataloniens adelsmän för att annektera angränsande landområden. Katalanerna fann hans planer absurda. De körde bort honom från Athen och lade beslag på hertigdömet Athen för egen räkning år 1312. Därmed kom Athen att ingå i den aragoniska maktsfären.

Fredrik III var Siciliens kung åren 1296–1337. Han fann det lämpligt att utropa sin son Manfred till hertig av Athen. Det officiella språket i Athen blev därmed katalanska i stället

för franska. Arrangemanget stärkte Aragonien-Kataloniens position som viktig sjöfarts- och handelsnation i Medelhavet.

Florens och Venedig ansåg kanske att Aragonien hade fått alltför stort spelutrymme i Medelhavet. Under åren 1388–1402 tog dessa länder omväxlande kontrollen över Athen.

År 1402 återtog Aragonien kontrollen över hertigdömet Athen och 1442 kunde kung Alfonso V av Aragonien även kalla sig kung av Neapel. Sedan tidigare hade Aragonien skaffat sig kontroll över Mallorca, Korsika, Sardinien och Sicilien. Aragonien hade blivit ett imperium. *Bild 44.*

Mallorca – ett kungarike i skuggan av Aragonien

Mallorca, som ingår i ögruppen Balearerna, var en del av det Bysantinska riket men förlorades till morerna år 798. Kung Jakob I av Aragonien gjorde slut på det arabiska väldet på Mallorca och införlivade ögruppen med Aragonien år 1229. Under åren 1276 till 1349 var Mallorca ett självständigt kungarike men med starka kopplingar till Aragonien.

Jakob III var son till Fernando av Mallorca och Isabella av Sabran. I samband med den barnlöse Sanchos död 1324 utropades Jakob bara 9 år gammal till kung över Mallorca. För att stärka banden till Aragonien gifte sig Jakob III med Constance, dotter till kung Alfonso IV av Aragonien.

Peter IV tillträdde som Aragoniens kung år 1336 och hävdade bestämt att Mallorca var en del av Aragonien.

Jakob III motsatte sig detta och krig bröt ut 1343. Jakob III fördrevs från ögruppen och Balearerna var därmed en del med Aragonien.

År 1349 gjorde Jakob III ett försök att återta kontrollen över sitt forna rike, men stupade. Hans son Jakob IV gjorde sedan tappra försök att återerövra det konungarike som han ansåg tillhörde honom, men Peter IV satte honom i fängsligt förvar. Efter många år släpptes Jakob IV fri, men hans hälsa hade då börjat svikta. Johanna av Neapel tog honom till sin äkta make, men han dog efter några år.

Den siste som försökte återta Mallorca från Aragonien var Isabella, syster till Jakob IV, men hennes försök var utan framgång.

Portugal

Henrik av Burgund (1066–1112) utmärkte sig som fältherre under den kastilianske kungen Alfonso VI och fick grevskapet Portucale i belöning. Han ingick också äktenskap med den kastilianska prinsessan Teresa av Leon. Henrik stupade under ett av sina fältslag mot morerna.

Sonen Alfonso (1109–1185) fortsatte sin fars gärning. I ett fältslag mot morerna 1139 hade han stor framgång och utropade sig till kung Alfonso I av Portugal.

Sancho II var sonsonson till Alfonso I och kung av Portugal åren 1223–1247. *Bild 46.*

Alfonso III (1248–1279) efterträdde sin bror Sancho II som kung av Portugal. *Bild 47.*

Ferdinand I av Portugal (1367–1383) såg en möjlighet att genom krig lägga under sig Kastilien som hamnat

42. Dinero 1416–1458, **Alfonso V**, Valencia. 15,4 x 16,5 mm, 0,770 g. Ref.: MEC (6) 223.

På åtsidans ses kungens krönta huvud vänt åt vänster. På fränsidan en bladväxt, typisk för Valenciamyntet.

45. Dobler 1324–1343 **Jakob III**, Mallorca. 19 mm, 0,960 g. Ref.: MEC (6) 197. Omskrifterna kan översättas med: Jakob av Guds nåde) (Mallorcas konung.

46. Dinheiro 1223–1247, **Sancho II**, Portugal. 15,3 x 17,1 mm, 0,615 g. Ref.: MEC (6) 872 var.

På åtsidan ses två sköldar och två trianglar. MEC (6) 872 har fyra sköldar.

i inbördeskrig i slutet av Peter I:s regering. Men Peter I störtades av halvbrodern Henrik II som tog makten år 1369. Därmed hårdnade Kastiliens motstånd.

Under kriget mellan Portugal och Kastilien lät Ferdinand I slå myntet *barbuda*, bild 48. På fränsidan ses ett kors och i varje korsvinkel Kastiliens vapen. Ferdinand verkar ha varit övertygad om att han skulle vinna kriget.

Barbudamyntet var ett ovanligt tungt silvermynt vid den här tiden på Iberiska halvön. Peter I hade i Kastilien låtit prägla real med en vikt av cirka 3,5 gram, men barbudamyntet vägde över 4 gram. När det kom ut motsvarade det värdet av 20 solidos och en solido motsvarade 12 dinheiros. När det visade sig att kriget

mot Kastilien inte skulle få förväntad framgång sjönk myntets värde till 2 solidos och 4 dinheiros = 28 dinheiros.

Alfonso V var Portugals kung 1438–1481. Portugal hävdade sig som sjöfartsnation och kolonialmakt.

Kopparmyntet *ceitil* på bild 49 är slaget med anledning av att Portugal lagt beslag på staden Ceuta år 1415, alltså före Alfonso V:s regering. Ceuta låg vid den nordafrikanska kusten strax öster om Gibraltar. Det här visade myntet är inte i bästa skick, så det är svårt att tolka omskrifterna. Möjligen innehåller fränsidans omskrift ordet *CEVTATVM*, vilket är den latinska formen av Ceuta.

Åtsidan visar Portugals vapensköld under en ros och omgiven av rosor. Skölden är kompletterad med fyra

borgfasader, Kastiliens vapensköldar. Fränsidan visar en borg vid en havsstrand med ett stormigt hav. Möjligen kan motivet föreställa staden Ceuta vid Medelhavet.

Kastilien och Aragonien i personalunion

Ferdinand II och Isabella I, de två respektive regenterna för Aragonien och Kastilien, ingick äktenskap år 1469. På så sätt kom merparten av Iberiska halvön att hamna under ett och samma kungahus. Situationen brukar kallas *la reconquista* (återerövringen), vilket syftar på att Iberiska halvön vid det här tillfället definitivt hade återerövrats från muslimerna.

Ferdinand och Isabella var bägge av ätten Trastámara. De var sysslingar och Juan I var deras gemensamme förfader.

Under Isabellas och Ferdinands regering övergick Iberiska halvön från medeltid till renässans. Mest kända för eftervärlden är kanske kungaparet för att de finansierade Columbus expedition till Indien – som innebar "upptäckten" av Amerika.

Myntet på bild 50 är en real från Ferdinand II:s och Isabella I:s första myntningsperiod, den är slagen senast 1497. Ferdinands och Isabellas regeringstid sträckte sig till år 1516. På åtsidan ser vi den äldre krönta kastilianska vapenskölden lagd ovanpå en örn. Örnens vingar syns på ömse sidor om vapenskölden. Fränsidans vapensköld är en kombination av Aragoniens och Siciliens vapensköldar.

43. Vid mitten av 1200-talet upptog Aragonien östra Iberiska halvön liksom ögruppen Balearerna.

47. Dinheiro 1248–1279, Alfonso III, Portugal. 16,6 x 17,9 mm, 0,920 g. Ref.: MEC (6) 874.

48. Barbuda 1367–1383, Ferdinand I, Lissabon. 25,8 x 26,6 mm, 4,125 g. Ref.: MEC (6) 896.

Åtsidans omskrift kan översättas: O, Herren är min hjälpare, därför fruktar jag icke.
Frånsidans omskrift kan översättas: Ferdinand, Portugals kung ...

dar. Frånsidans omskrift (som är något felstavat) är hämtad ur den latinska bibeln, psalm 117, strof 7. Den har vi stött på tidigare, se till exempel Peter I:s real, *bild 22*.

Myntet på *bild 51* är från Ferdinands och Isabellas senare myntningsperiod. Det aktuella exemplaret är förgyllt och har varit monterat som brosch.

Myntet på *bild 52* är en *blanca*, det mycket vanliga myntet för allmogen. På åtsidan ses ett krönt F (för Ferdinand) och på frånsidan ett krönt Y (för Isabella).

Slutet för kungariket Navarra

Navarras kungar och drottningar är kända från slutet av 700-talet och Navarra kom att betyda mycket i den process som skulle leda till att Kastilien och Aragonien bildades i slutet av 900-talet. Därefter kom Navarras betydelse att minska undan för undan på Iberiska halvön.

Åren 1284–1328 var Navarra och Frankrike i personalunion och 1426–1479 var Navarra och Aragonien i personalunion. År 1512 besegrade den aragoniske kungen Ferdinand II Navarras styrkor i ett fältslag. Därmed var Navarra definitivt en del av Aragonien.

Digerdöden

I en berättelse om medeltiden är det svårt att utelämna digerdöden, som var ytterst plågsam och besvärande för både samhället och för de enskilda människorna – såväl socialt som ekonomiskt. Pesten spreds till Iberiska halvön via sjöfarten på Medelhavet på 1340-talet. Inbördeskriget i Kastilien och kriget mellan Portugal och Kastilien vid mitten 1300-talet utspelade sig således i skuggan av digerdödens härjningar. Det var främst "vanligt folk" som drabbades. Den ende kung som dukade under för pesten var Alfonso XI av Kastilien.

Enligt beräkningar som har gjorts hade Spanien och Portugal tillsammans en folkmängd av omkring 5–9 miljoner invånare år 1340 (Imsen 2011). Det skulle dröja ända till år 1500 innan antalet invånare på Iberiska halvön åter hade nått den nivån.

De spanska kunganamnen har översatts till svenska enligt följande:

Fernando – Ferdinand
Enrique – Henrik
Juan – Johan
Pedro – Peter
Jaime, Jaume – Jakob

FOTO OCH GRAFIK: FÖRFATTAREN.

Referenser

CNG = Classical Numismatic Group Inc. Hemsida <http://www.cngcoins.com/>

Gustafsson, Th.: *Spanien, en färd genom historien*. Stockholm 2010.

Imsen, S.: *Senmedeltiden, Europas historia 1300–1550*, översättning till svenska av Anders Wadensjö. Stockholm 2011.

44. Aragonien år 1443 – ett imperium.

49. Ceitil 1438–1481, Alfonso V, Portugal (myntort okänd), 22,3 x 23,0 mm, 1,825 g. Ref.: MEC(6) 1044. Som framgår av myntets omskrift hette kungen ALFONSUS på latin, men hans portugisiska namn var AFONSO.

50. Real 1474–1497, Ferdinand & Isabella, Segovia. 24,9 x 25,0 mm, 2,765 g. Ref.: MEC(6) 769 var.

51. Real 1497–1516, Ferdinand & Isabella, Burgos. 25,7 x 24,7 mm, 3,125 g. Ref.: MEC(6) 787 var.

Omskrifterna kan översättas:
Ferdinand och Isabella) (kung och drottning
av Kastilien, León och Aragonien.

52. Blanca 1474–1516, Ferdinand & Isabella, Toledo. 17,9 x 18,3 mm, 1,210 g.

Ref.: MEC(6) 864.

Omskrifterna kan översättas:
Ferdinand och Isabella) (kung och drottning
av Kastilien, León och Aragonien.

MEC(6) = Crusafont m.fl.: *Medieval European Coinage*, vol. 6, The Iberian Peninsula. Cambridge 2013.

Naismith, R. m.fl.: *Early Medieval Monetary History*. England 2014.

O'Callaghan, J.F.: *A History of Medieval Spain*, Cornell University Press, 1975.

Roberts, J.N.: *The Silver Coins of Medieval France*. New York 1996.

Shepherd, W.R. *Historical Atlas*, New York 1911, skannad och publicerad på Internet av University of Texas at Austin.

Vad ska kronprinsen få i julklapp i år?

Carl Gustaf Tessin kom med ett bra förslag, eller var det kanske mamma drottningens idé. Varför inte 38 medaljer i form av en hel regentlängd?

Adolf Fredriks och Lovisa Ulrikas son Gustav var åtta år gammal och skulle få fina förgyllda silvermedaljer i julklapp år 1754. Myntmästaren Hans Malmberg tillfrågades så sent som den 17 december om medaljerna kunde levereras lagom till jul. Javisst, svarade han, 28 stycken är redan klara och allihop kan levereras tidigt på julafton, ska bara se till att få de sista tio slagna och förgylla.

Sagt och gjort. Han blev nog glad, den lille prinsen, för han var mycket intresserad av medaljer redan då och snart skulle han ju själv bli en av Sveriges regenter. Greve Tessin var kronprinsens guvernör och mån om en pedagogisk uppföstran.

Denna medaljserie som benämns *Hedlingers regentlängd* initierades av numismatikern Carl Reinhold Berch och det var också han som författade inskriptionerna på medaljernas fränsidor. De fantastiska åtsidorna utfördes av medaljkonstnären Johann Carl Hedlinger (1691–1771), som år 1745 blivit kunglig hovintendent och ledamot av Vetenskapsakademien. Det var hans elev och efterträdare Daniel Fehrman samt dennes son Carl Gustaf som fullföljde arbetet. Hedlinger hade avslutat sitt med Fredrik I.

Det sena 1800-talets gjutna väggmedaljonger med regenter från Gustav I och framåt har uppenbarligen inspirerats av Hedlingers regentlängd. Sådana tillverkades vid Hellefors bruk i Södermanland och andra järnbruk. De och deras efterföljare finns fortfarande i skiftande kvaliteter till ett överkomligt pris i antikhandeln. Julklappstips?

MGL

Mer om Hedlinger

Lindgren, T.: Kring en kunglig julklapp 1754. Några anteckningar om Hedlingers regentlängd. *NNUM* 1956 s. 169–174.

Westermarck, U.: Johann Carl Hedlinger. En schweizare i Sverige. *Myntkontakt/SNT* 1979:2 s. 28–30.

NÖDMYNT PÅ SNUSDOSOR FRÅN ÖREBRO

Det första av de tio mynttecken som totalt utgavs i slutet av Karl XII:s regering bär året 1715 och visar en kungakrona på åtsidan och benämns därför som bekant "Kronan".

Nödmynten, som mynttecknen oftast benämns, är populära som samlarobjekt, säkert mycket på grund av sina fantasifulla motiv, som bland annat inbjuder till variantstudier. Som serie betraktad är mynttecknen unika i den svenska utmyntningen. Under tecknad slås ofta vid tanken på våra nödmynt av vilket oerhört lidande vårt land och dess folk genomgick under det Stora nordiska kriget. Nödmynten symboliserar och visualiserar på ett på samma gång tragiskt och vackert sätt stormaktsväldets sammanbrott.

I oktobernumret av SNT har Monica Golabiewski Lannby bidragit med intressant läsning om ramsor med nödmynt. Exempelen på visor som hon redovisar sträcker sig från 1720-talet till mitten av 1800-talet. Nödmynten har genom tiderna varit mycket populära som dekorationer på främst pokaler och bägare och även här finns exempel från 1700-talet och hela 1800-talet. Årligen dyker det i auktions- och antikhandeln upp flera nödmyntsförsedda antikviteter av olika slag.

På sidan 15 i SNT:s första nummer år 1984 berättar Ernst Nathorst-Böös om en snusdosa tillverkad av kopparslagarmästaren A. J. Ståhlacke i Örebro. (Se mer om honom i tidningsurklippet här intill.) Ståhlacke hade uppenbarligen avsättning för flera sådana dosor. Nathorst-Böös kände till tre dosor med samma mynt- och textkomposition; förutom det i hans artikel beskrivna och avbildade nyupptäckta exemplaret, ett exemplar som fanns hos sammanslutningen Bellmans Minne och ett tredje i Bankmuseets samlingar.

I undertecknads ägo finns ytter-

Snusdosa prydd med nödmynt samt i mitten ett Karl XI:s 1 öre sm 1677. Tillverkad av kopparslagaren A. J. Ståhlacke i Örebro vid 1800-talets mitt.

Privat ägo. FOTO: MGL.

ligare en sådan dosa som Nathorst-Böös beskriver. Den är inte identisk med den i artikeln avbildade, även om det av en jämförelse med bilden är svårt att omedelbart fastställa. En kuriositet är att Nathorst-Böös uppger att det öre sm som återfinns centralt på locket är daterat 1676. Men av bilden framgår att det rätta året är 1677, alltså samma årtal som för den i denna notis redovisade dosan. Varför Ståhlacke har valt ett sådant mynt så centralt placerat kan man ju undra.

Uppenbarligen kände Ståhlacke en viss konstnärlig frihet; i botten på det år 1984 beskrivna exemplaret finns fyra nödmynt som fötter, medan det här presenterade har endast tre mynt till fötter. Troligen har de tre nödmynten inte ansetts bra nog, eftersom dosan dessutom har försetts med tre mässingsben.

Dan Carlberg

Rättelse

I SNT 2015:6 s. 134 ska nedre texten på flygbladet vara: *Då man i koppar blanck, dess Bilder preglat såg.* Red.

PRESSKLIPP 1871

Ståhlackes snusdosor hälsosammare?

Sedermera har Nerikes Allehanda ... meddelat att kopparslagaren A. J. Ståhlacke i Örebro uppfunnit ett förtenningsmedel, som skall vara waraktigare, billigare och helsosammare än wanlig förtenning. Medlets oskadelighet är intygad af läraren i kemi wid tekniska skolan i Örebro, och källarmästaren derstädes B. Bodin har intygat, att denna nya sorts förtenning, som en tid varit dagligen begagnad, befunnits "ega stort företräde framför den förut befintliga, som den öfverträffar i styrka och hårdhet, hwarjemte den eger större waraktighet, så att den blifwer billigare."

Kopparslagare kunna af herr Ståhlacke mot billig afgift erhålla under rättelse om denna metod och tennets beredning dertill, om de, bifogande porto, wända sig till herr Ståhlacke.

Ur Kalmar tidning 31 juli 1871

SVENNEÖL – PENNINGSÖL

Medeltida mat och dryck, priser och böter

Av Monica Golabiewski Lannby

MED KRISTENDOMEN FÖLJDE förändringar även vad gäller medeltidens matvanor i vårt land. Blodmat ansågs som okristlig föda, det blev förbjudet att äta hästkött, mat fick inte förtäras rå. Maten skulle välsignas, bordsbön läsas och fasta föreskrevs på fredagar. Bröd, gröt, kött och fisk var den vanligaste födan liksom grönsaker och frukt.

Kyrkan och munkarna förde med sig örtväxter och ägde egna kryddgårdar. De nya kryddorna fick stor betydelse för konservering och smaksättning av mat och som läkemedel. På 1200-talet ökade kryddimporten betydligt genom handeln med Hansan. Ju lyxigare krydda och längre transport ju dyrare vara. Vissa kryddväxter odlades eller växte vilt här hemma, såsom exempelvis kummin.

Öl och vin

Mjöd dracks redan under forntiden och ur särskilda dryckeshorn, gjorda av oxhorn eller i trä. Mjödet bryggdes med honung vilket medförde högre alkoholhalt än annat öl och betingade därmed högre pris. I slutet av 1300-talet kostade en tunna mjöd (125 liter) 5 mark, vilket gör 8 penningar per liter, jämfört med "vanligt" öl som kostade endast 2 penningar för en liter.

Öl framställs av mältat korn och hade tidigare kryddats med framför allt pors eller enbär, örter som växte vilt i vårt land. Så småningom kom humlen som tillsats, vilket inte bara förhöjde smaken utan även förlängde hållbarheten. Här hos oss växte inte humle vilt och vartefter den inhemska ölproduktionen steg ökade efterfrågan. Därför infördes under senmedeltiden plikt för bönder att hålla humlegårdar. I Kristoffer av Bayerns

landslag på 1440-talet stadgas att:

Vilken bonde eller landbo, som ej haver humlegård med 40 humlestäng-er som humle växer vid, böte 3 öre svenskt vart år.

Visst fanns här olika slags bär- och fruktdricka men maltdryckerna dominerade under medeltiden, särskilt vid festligheter, och höll dessutom en viss vitaminhalt. Öl var också en ingrediens i matlagningen. Enligt Olaus Magnus (1555) kunde det även häva hosta ...

Vin omtalas i bibeln – "... bruka något litet vin för din mages skull" – och var en accepterad dryck även om den mer lättdruckna ölen fortfarande var vanligast. Importerat vin var dyrt. För inhyemsk produktion började därför vindruvor odlas i växthus, medan fruktvin tillverkades av våra egna frukter och bär.

Brännvinet är skriftligt belagt under 1400-talet, först i samband med krutstillverkning men också som medicin, *aqua vitae* (livets vatten), och snart användes det som berusningsdryck.

Bestämmelser och priser

I Bjärköarätten från 1200-talet påbjuds särskilt tillstånd av fogde och råd för att öppna vinfat och sälja. Här finns även bestämmelser om de då vanligaste maltdryckerna, svenskt och tyskt öl. Ölets styrka varierade då som i dag, det svagaste benämndes *svenneöl*. Sålde man undermåligt vin, mjöd eller öl straffades man med böter; för lybskt öl med sex öre och för svenskt med tre öre.

Erikskrönikans skildring av Birger Magnussons bröllop i Stockholm 1298 (då han gifte sig med danske kung Eriks dotter Märta) visar att man vid detta stora kalas inmundiga-

de mjöd och öl, körsbärsdricka samt rött och vitt vin:

Ther war godh kost ok ädla siid ok all the gläde man torffte wid miöd ok öll ok kerssedrank [körsbärsdricka] ok wiin hade röth ok blankt [vitt]. Ok stolte herra baro thera kaar [dryckes-kärl] swa som them til retta baar.

I Magnus Erikssons stadslag från 1300-talets mitt upptas mjöd, gotländskt öl (som tycks ha nått särskild berömmelse) och tyskt öl (importerat och så uppskattat att det senare började bryggas inom landet). Priset för en kanna gotländskt öl fastställdes till 2 penningar, lybskt öl till 3 och pasewalksöl (importerat från staden Pasewalk i Pommern) till 4 penningar. Så här står det i Köpmålabalken under "Huru vin, mjöd och travenöl skola mätas i tunnor och säljas":

Ett stop av gutnisk öl och dess like skall säljas för två penningar; travenöl [lybskt öl uppkallat efter floden Trave vid Lübeck] och dess like för tre penningar; pasewalksöl och dess like för fyra penningar; vin och mjöd allt efter som det är gott, och ej dyrare.

Men tullavgifter infördes på import av öl och vin (med undantag för Stockholms rådhuskällare). I Kalmar stads tullstadga 1380 heter det att:

Sådan tull äro gäster [främlingar] och köpmän av ålder vana att utgiva ... Item 6 öre av vart fat vin. Item var tjugonde tunna öl; kan en man icke fylla tjoget, give då ut 3 gutniska [gotländska penningar] av varje tunna.

För att få bli vinskänk krävdes att man var borgare, fastighetsägare. Men även här stadgades i Köpmålabalken:

Om någon låter mäta upp vin till salu i stop eller sticker upp ett fat utan fogdens och rådmännens vetskap och lov, böte han tre marker till treskifte: till målsäganden, konungen och staden.

Ovan och t.v.: Penningar och örtugar,
1300- och 1400-tal.
FOTO: KMK.

Vindragare (av tyskans *Träger*, bärare) känner vi till här hos oss från 1427 men förekom betydligt tidigare på kontinenten. År 1460 fanns åtta vinimportörer i Stockholm. Plomberade tunnor transporterades till stadens vinkällare där de öppnades för kontroll, vinprovning.

Vin var dyrt. En prisuppgift 1460 på en kanna vin anger $\frac{1}{2}$ mark, alltså 12 örtugar. Priset på importerat öl och vin sattes av myndigheterna. Vinmännen var också ölkontrollanter. Samma år kostade en tunna öl 6 öre, eller 18 örtugar. För 2 örtugar fick man omräknat cirka 14 liter öl. På 1400-talet fanns tre slags stockholmsöl; vanligt öl som kostade 4–10 öre per tunna, enkelöl och skeppsöl som kostade lite mindre, 3–5 öre tunnannan. Det importerade tyska ölet var dyrare och varierade i pris mellan 8 och 12 öre tunnannan.

Gästgiverier och gillen

Redan i Alsnö stadga 1280 hade Magnus Ladulås förbjudit våldgästning. I Magnus Erikssons stadga 1335 sägs att riktiga taverner skulle anläggas vid allmänna vägar med de europeiska tavernerna som förebild. Ett yrke där man serverade mat och dryck växte fram. År 1344 föreskrev kungen att städerna skulle utrustas med vardera två härbärgen. Där skulle säljas mat och öl samt hö och hästfoder till samma pris som gällde på torgdagarna i

närmaste köpstad. Nu hördes benämningar som tavernare, härbärgerare och gästgivare.

Inga egentliga krogar fanns ännu, men om ett brygghus fick öl över kunde det få säljas direkt från källaren eller gatuboden.

I städerna och på landsbygden förekom åtminstone sedan tidig medeltid sammanslutningar kallade gillen. Deras blomstringstid var på 1400-talet. Gillenas funktion var av både religiös, humanitär och sällskaplig karaktär. Vissa gillen ägde egna fastigheter med lokaler för sina samkväm. Där samlades man för dryckesprovning och fester. Man skulle ha egen mat med sig, men ölet hade ofta gillet medlemmar bryggt eller låtit brygga och det dracks gemensamt. Lekar och musikanter var nöjsamma inslag på gillesfesterna.

Öl är något man har satt i så nära samband med gillen och kalas att ordet fortfarande förknippas med festligheter även där inte själva drycken förekommer; barnsöl, brudöl, gravöl och taklagsöl.

Dåligt ölsinne

Av för mycket alkohol följer dåligt omdöme. Därför föreskrevs böter för brott mot ordning och hyfs, som denna föreskrift från Katarina gille på Gotland på 1400-talet:

Ingen bäre öl ur gillehuset, åldermannen oåtspord eller hans bisittare, böte 11 penningar. Bär någon öl stjälandes ur gillehuset, böte 1 öre och får hålla tillbaka det. Den som har sönder kar [dryckeskärl], kastande, bitande eller sparkande, böte 6 penningar och lage karet ... Råkar det så illa att någon spyr i gillehuset, böte ett halvt öre och göre själv rent efter sig och lägge detta på minnet. Den som somnar i

1 mark = 8 öre = 24 örtugar = 192 penningar (Gotland 288 penningar)
Penning existerade som reda mynt sedan cirka 995, örtug sedan ungefär 1300-talets mitt, medan öre kom först år 1522
1 tunna = 48 kannor = 125 liter
1 kanna = 2 stop = cirka 2,6 liter
1 stop = cirka 1,3 liter

Dragarämbetets skråordning
cirka 1502/03. Försättsblad.
UR DAHLBÄCK 1987.

gillehuset böte 1 örtug, eller spiller öl, böte 6 penningar.

Väldgästning hade ju förbjudits av Magnus Ladulås, Karl Knutsson stadgade gillefrid år 1456. Det blev lika straffbart att råka i bråk på gillen som att slåss i kyrkan.

Penningsöl

Öl bryggdes i första hand för eget husbehov men också som handels- och bytesvara. Penninghushållning även inom ölhandeln återspeglas i den medeltida benämningen *penningsöl*. Med detta ord avsågs öl som köptes för pengar, inte som man bryggde själv, som här: *de till penningsöl farit i Ahrnäs Gästgivargård, där druckit och kommit till träta ...* (1688). När så småningom krogar och ölstugor uppkom blev penningsöl benämning på själva ölstugan som sådan.

Litteratur

Dahlbäck, G.: *I medeltidens Stockholm*. Stockholms medeltidsmuseum. 1987.

Lagerqvist, L. O. & Åberg, N.: *Mat och dryck i forntid och medeltid. "Om den ärbära vållusten"*. 1994.

Olrog Hedvall, Y.: *Mat och kultur under tre sekler. Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens Tidskrift* 1986:6 s. 315–338. 1986.

Renberg, M.: *Stora krogboken. Taverna, källare och krog. Restaurangväsendet under medeltid och Vasakungar* s. 11–24. 1955.

Thunæus, H.: *Ölets historia i Sverige. I. Från äldsta tider till 1600-talets slut*. 1968.

1–2. Karl XI, 1/24 taler 1671. Myntmästarmärke: A–H (Andreas Hille). SB –.
1. Ur WAG auktion 17. 2. Ur WAG online-auktion 56.

Oskildrad pommersk Karl XI 1/24 taler 1671 med myntmästarmärket A–H

Heinrich Johan Hille (HIH) var myntmästare i Stettin i Svenska Pommern åren 1666–1671. I Sveriges Besittningsmynt, SB (1980) ses en 1/24 taler präglad i Stettin 1671 utan myntmästarmärke (SB 168a) samt en med initialerna HIH (SB 168b–d).

Men på tyska WAG:s (*Westfälische Auktionsgesellschaft für Münzen und Medaillen*) auktion 17 år 2001 utbjöds som objekt nummer 1877 en 1/24 taler 1671 med myntmästarmärke A–H för Andreas Hille (fig. 1). Exemplet omtalas i katalogen som "von größter Seltenheit" (av största sällsynthet) och utbjöds återigen på Künkers

auktion 96 objekt 5830 år 2004 som "unediertes Unikum?" (oskildrat unikum?).

På WAG:s online-auktion nr 56 i september i år såldes som objekt nr 981 ett annat exemplar av 1/24 taler 1671 med samma myntmästarmärke (fig. 2).

Andreas Hille var myntmästare i Stade i Bremen-Verden och präglade där mynt i Karl XI:s namn år 1676. Men som myntmästare i Stettin 1671 är han inte omnämnd i SB.

Ottar Ertzeid

FOTO: WAG.

Myntmässan i Norrköping – en succé

LÖRDAGEN DEN 24 OKTOBER arrangerade Norrköpings myntklubb en numera årligen återkommande myntmässa i staden. Denna gång registrerades 167 betalande besökare, en ökning med hela 25 procent sedan förra året.

Tjugo mynthandlare – några även medförandes lite antikviteter och föremål från intilliggande samlarområden – hade dukat upp sina sortiment.

Från arrangörshåll, genom ordförande Erik Tretow, summerade man dagen med att publiken var verkligen köpglad eller som Tretow uttryckte det: — "Vi hade inga besökare men 167 köpare". Alla handlare verkar ha fått sina lager rejält utplockade.

Nytt för i år var att arrangörsklubben passade på att göra en minienkät för att fånga intressanta uppgifter hur

besökarna kommit på plats, varifrån etc. På det sättet hoppas man i en efterkommande analys upptäcka de vita fläckarna på den geografiska besökskartan och överväga var marknadsföringsinsatserna kan ge mest återbärning i framtiden. Vidare hade man detta år satsat på videoövervakning och roterande inhyrd vaktpersonal för att minimera risker för stölder och andra oönskade aktiviteter.

Klart är att nöjda besökare och utställare är de bästa ambassadörerna för detta evenemang som nu funnit ändamålsenliga lokaler och en god restauratör som tillhandahåller smidigt luncher, kaffe och tilltugg till skåliga priser.

Per-Göran Carlsson

LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF

Alingsås Numismatiska Förening
Roslagsgatan 27
441 57 Alingsås

Falu-Borlänge Myntklubb
www.fb-myntklubb.se

Göteborgs Numismatiska Förening
www.gwindor.net/gnf.htm

Halmstads Myntklubb
Öringe 111
31291 Halmstad

Kalmar Myntklubb
www.kalmarmyntklubb.se

Katrineholm Flen Vingåker Myntklubb
www.kfvmymt.se

Myntklubben Skilling Banco
www.mksb.se

Myntsamlarklubben Goten
myntsamlarklubbengoten.com

Nola Myntklubb, Örnköldsvik
www.infoom.se/nolamymntklubb

Norrköpings Myntklubb
www.norrkopingsmyntklubb.se

Numismatiska klubben i Uppsala
www.nku.nu

Samlarföreningen Klave
Oskarsgatan 12
331 41 Värnamo

Samlarklubben Numis
Skellefteå

Sigtuna Myntklubb
www.sigtunamymntklubb.se

Stockholms Myntklubb
www.stockholmsmyntklubb.se

Strängnäs Myntklubb
myntintresse.blogspot.se

Södra Dalarnas Myntklubb
medlem.spray.se/sdmymntklubb

Vetlanda Numismatiska Förening
Ölandsgatan 7
574 37 Vetlanda

Villstadortens Myntklubb
Hedvägen 4
314 33 Hyltebruk

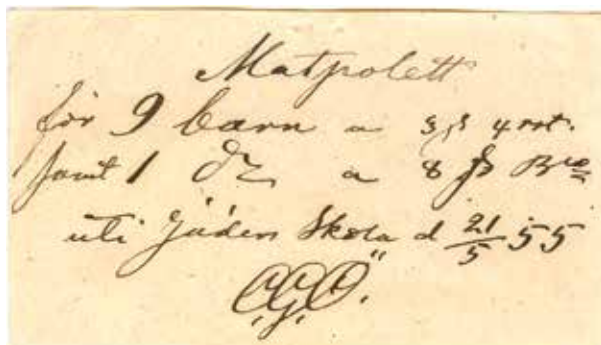
Wästerbergslagens Myntklubb
Flatenbergsvägen 4
777 34 Smedjebacken

Ändringar och tillägg?
Kontakta: info@numismatik.se

Matpollett till barnen i Jäders skola 1855

DET FINNS HANDSKRIVNA matpolletter på papper utskrivna för ett antal personer att utnyttjas "uti Jäders Skola". De polletter jag känner till är alla utställda i mitten av år 1855, är undertecknade med initialerna C.G.Ö. och gäller nio barn samt ytterligare en person. Texten lyder:

*Matpollett
för 9 barn à 3 β 4 rst.
samt 1 δ à 8 β B^o
uti Jäders Skola d 21/5 55
C. G. Ö.*

Handskriven matpollett från Jäders skola. Mått 79 × 46 mm.

På polletten ses symboler och förkortningar, där β står för skilling och δ för dito. Förkortningen rst gäller runstycken (= 1/12 skilling), B^o är förstås banko. Personen som undertecknat polletten så sirligt har väckt min nyfikenhet. Vem var CGÖ? Undrar också hur mycket mat barnen kan ha fått för summan 3 skilling 4 runstycken. Fattighjon kunde få gröt serverad för 1 skilling 6 runstycken detta år enligt Lars O. Lagerqvists "Vad kostade det?".

Jäders socken ligger nordost om Eskilstuna i Södermanland, söder om Mälaren och väster om Sörfjärden. I socknen ligger Jäders kyrka. Den är i grunden en kyrka från 1100-talet men har byggts ut ett flertal gånger. Till exempel lät Axel Oxenstierna under 1600-talet bygga om kyrkan i flera etapper och den blev också hans begravningskyrka.

En speciell tjänst i kyrkan hade klockaren. Detta ämbete innebar under medeltiden att vårda kyrkan med sina inventarier samt att sköta klockringningen. Under 1600-talet fick klockaren också uppdraget att lära barnen läsa och skriva. Efter folkskolereformen år 1842 hade man rätt att förena klockar- och skollärartjänsterna.

År 1847 fick Jäders socken en ny skollärare, Carl Gustaf Österberg, som 1859 även övertog klockarsysslan. Han var född 1819 vid Säby i Aspö församling. Efter att ha gått ut normalskolan och Musikaliska

akademien i Stockholm blev han 1844 lärare vid Wrangelska skolan i Aspö. Han gick sedan på seminariet i Strängnäs 1846–1847 och kallades därefter av Corfitz Beck-Friis att bli lärare i kyrkskolan i Jäder. Han pensionerades från båda sina tjänster 1878.

C.G. Österberg är alltså den som undertecknat matpolletterna. Det framgår med all önskvärd tydlighet av en bok om Jäders socken och kyrka som han gav ut 1872. Boken är handskriven i fin piktur och med många vackra teckningar som bär samma signatur som polletterna. Eftersom Österberg inte blev klockare förrän 1859 så bör det ha varit i egenskap av barnens lärare som han skrivit ut polletterna. Men gällde den nämnda tionde personen honom själv?

Byggnaden, som senare kom att hysa sockens skolan, uppfördes år 1821 på en höjd öster om kyrkan. Skolan inrättades först 1833 av greve Beck-Friis, som då också stod för största delen av lärarelönen. Byggnaden var från början i en våning med vindsutrymme, men 1856 byggdes den på till två fulla våningar.

Varför utfärdades dessa matpolletter och vem stod för betalningen? Om detta kan vi bara spekulera. Kanske har det något med att koleran bröt ut i bygden år 1855. Så många som 199 människor dog, varav 107 barn. Eller kanske var det bara ett stöd från

socknen eller kyrkan till fattiga barns bespisning. Möjligen var det inte heller fler än nio elever i Jäders skola år 1855.

I vilket fall som helst står det klart att Österberg värnade om de svaga i samhället. I sitt testamente skriver han att hans hus, Villa Fridhem, efter hans och hustruns död skulle, under överinseende av församlingens kyrkoherde, upplåtas som fristad åt föräldralösa, fattiga barn, eventuellt åt behövande lärare- eller prästänkor inom församlingen.

Carl Gustaf Österberg avled den 1 september 1889 och ligger begravd på kyrkogården vid sin kyrka i Jäder.

SKANNING: FÖRFATTAREN.

Bernt Thelin

Källa

Österberg, C.G.: *Anteckningar till topografisk, antiquarisk och historisk beskrifning öfver Jäders socken och kyrka* år 1872. Hembygdsföreningen Kjula-Jäder. Eskilstuna 1986.

Jäders skola på ett vykort poststämplat 1909. Skolan på 1850-talet var en annan som lär ha rivits 1863.

Lödöse – helig mark för myntsamlare

Myntdag i Lödöse 11 oktober 2015

Sedlar med symboler

Varje sedel är ett konstverk. Varje gång du håller en sedel i handen har du ett konstverk i din hand. Ett sätt att berika sin vardag är att lära sig vad bilderna föreställer och innehåller.

Göteborgs Numismatiska Förening samt Rut och Bengt Holméns Stiftelse för Numismatik har insett att ämnet är mycket intressant. Söndagen den 11 oktober 2015 anordnade stiftelsen och föreningen en myntdag i Lödöse Museum. *Bo Gustavsson* höll ett intressant, skämtsamt och sakkunnigt föredrag om våra sedlar, både de nuvarande och de kommande. Han var snäll, fast långt ifrån uddlös, och mycket spirituell. Man kan lära sig mycket av att titta närmare på sedlar.

Föredraget blev mycket uppskattat. Både jag och andra uppmanade honom att skriva ner sitt föredrag och lägga ut alltsammans på nätet. Detta ämne borde kunna intressera alla svenskar med bevarad nyfikenhet och läraktighet. *Bo Gustavsson* avslutade föredraget med en genusanalys, eftersom så skall vara numera. För närvarande har vi fem sedlar. På två finns kvinnor och på tre män. Snart har vi sex sedlar och då gäller ”varannan damernas”. Vi kommer att få kvinnor på tre sedlar och män på tre. Jämställdhet är uppnådd!

Polletter av näver och läder

Jan-Olof Björk, ordförande i Svenska Numismatiska Föreningen, höll ett föredrag om polletter. Många stora företag har gett ut polletter, framför andra Stora Kopparberg. Inget annat företag i Sverige hade så gott om koppar som Stora Kopparberget i Falun, men märkligt nog präglade man polletter av näver. Sådana präglades 1628, 1639 och 1708 med valörstämplar i vanlig ordning, men som sagt med näver som material.

Bo Gustavsson
pratade om våra nya sedlar.

Jan-Olof Björk
berättade om Stora Kopparbergs polletter.

Cecilia von Heijne
talade om Magnus Erikssons myntning.

År 1710 gick Kopparberget över till ett nytt material, nämligen läder. Ett par sådana läderpolletter finns bevarade och kan nu ses i Lund. De har tillhört professor *Sven Nilsson*, som dock ansåg att dessa lädermynt hade getts ut av fenicierna. Dessa sjöfarare från östra medelhavet skulle enligt professorn ha koloniserat Skåne under bronsåldern. (Oscar Montelius, *Hafva foinikerne fört den första bronssen till Norden?* Kapitel i: *Sveriges historia från äldsta tid till våra dagar*, I, Från äldsta tid till 1350, Stockholm, 1877, s. 90–101, 98–99.)

Ibland kan det vara svårt att tolka myntfynd! Man kan inte vara nog tydlig med sina myntpåskrifter. Jag erinrade mig *Sven Nilssons* fantasifulla tolkning under föredraget.

Först 1719 gick Stora Kopparberget över till koppar. Svappavaara kopparverk präglade dock kopparpolletter redan på 1660-talet och Leijon-ankers klädesväveri på 1670- och 1680-talen.

Polletterna verkar ha varit omtyckta och var länge i omlopp. Bevarade exemplar är som regel hårt slitna. Polletterna tycks på vissa ställen mer eller mindre ha ersatt kronans mynt och mötts med lika stort eller större förtroende. *Jan-Olof Björks* föredrag öppnade för nya insikter hos åhörarna.

Göteborgs polletter skildras

Från senare år finns en uppsjö av polletter. Så sent som dagen före myntdagen i Lödöse hade jag haft en pollett i fickan. När man åker hamnturer med *Färjan 4* får man en pollett så snart man har betalat. När man sedan skall gå i land igen efter turen i Göteborgs hamn lägger man polletten i en bössa. Hamnturen hade som vanligt varit alltigenom lyckad. Det enda som inte kan kallas trevligt var att lämna tillbaka den fina polletten, men så

Stora Kopparbergs Bergslags polletter, alla av koppar och präglade i Avesta.
Till vänster: 5 mark km 1722, till höger: 6 öre km 1762.

gjorde man ju förr och då skall man göra så i våra dagar också. Bo Gustavsson håller på med en bok om Göteborgs polletter och vi talade litet grand om de polletter som erlades vid vägbommen i Getebergsäng. Sådana polletter finns i Mölndals Hembygds-museum.

Riksgäldskontorets myntpollett.
Avesta. 1/4 skilling 1800.

Göteborgarna har all anledning att slå mynt av Lödöses myntslagning. Fortsätt Rune Ekres grävningar! Det är utmärkt att man fortsätter hans gärning, men fortsätt även hans grävning!

Lars Gahrn

FOTO FÖREDRAGSHÄLLARE: FÖRFATTAREN.
FOTO POLLETTER: JAN-OLOF BJÖRK

Myntning i Lödöse

Anledningen till att en myntdag anordnades i Lödöse Museum är att staden är helig mark för varje myntsamlare. I denna stora medeltidsstad har många mynt präglats under medeltiden. Den svenska myntningen började i Sigtuna omkring 995 och startade på nytt i Lödöse omkring 1150.

Cecilia von Heijne från Kungl. Myntkabinettet föreläste om Magnus Erikssons myntning på 1300-talet. Tack vare Rune Ekres grävningar vet vi mycket om de brakteater (ensidigt präglade mynt) som slogs i Lödöse. Cecilia von Heijne inledde med att hylla denne västsvenska forskare och hans insats. Ekre har nämligen hittat många präglingunderlag av både läder och bly. I dem finns avtryck av mynten och deras mönster. Däremot vet man mindre om de mynt med tvåsidig prägling, vilka också bör ha slagits här i staden.

Myntforskarna undersöker myntens spridning över landet. Det visar sig att de flesta mynten från Lödöse har hittats i Västergötland. Därefter är mynten talrikast i Östergötland. Magnus Eriksson var samtidigt kung i Norge. Därför är det intressant att finna att åtskilliga mynt har funnit vägen till vårt västra broderland. Där emot har Finland märkligt nog få sådana fynd att uppvisa.

Vi vet mycket om myntningen, men ändå är mycket oklart. Åhörarna frågade ofta och kom med egna tolkningsförslag, som Cecilia von Heijne fann intressanta. Många tolkningar är möjliga. Vid sin död efterlämnade Rune Ekre ett ofullbordat manuskript till en bok om den västsvenska myntningen. Efter att ha granskats av bland andra Lars O. Lagerqvist skall denna bok nu tryckas.

Gräv mera!

Fynden från Lödöse har visat sig vara mycket värdefulla. Ändå är inte hela myntmästaretomten utgrävd. Inför sitt 300-årsjubileum satsade Göteborgs stad pengar på utgrävningar i Lödöse, som ju är Göteborgs äldsta föregångare. Numismatikerna från Göteborg ansåg att den borde utgrävas i sin helhet och att staden nu borde satsa på nytt inför sitt 400-årsjubileum.

Som Mölndalsbo finner jag förslagen allsidigt förträffliga, eftersom de dels kommer att berika våra historiska kunskaper, dels inte kommer att belasta Mölndals ansträngda budget. Man kan dock tänka sig att göteborgarna har annan åsikt, men fonder och stiftelser har ju pengar som kan satsas. Gräver man här, kommer man att göra fynd. "Det är lätt att fiska på fatet", heter det ju.

PRESSKLIPP 1915

Julmarknadens återuppståndelse

En lyckad början
den 20 december 1915

Julmarknaden på Stortorget kom igång av sig själv, och den högtidliga inblåsningen kom egentligen som ett avbrott i den livliga kommers, som pågått ända sedan tidigt på förmiddagen. Knappt hade de väl påpälsade ståndspersonerna packat upp en del av lagret ur lårar och korgar, förrän kunderna voro där och handsölet* klingade på disken.

Mitt i den hästsko som stånden bildade reste sig den väldiga julgranen – en nyhet för julmarknaden, ett avbrott i traditionen men ett sådant som väl får anses snarare som ett friskt skott på den gamla stammen än en främmande nymodighet.

Okänd tidning 1915

* Skall läsas som hand-söl [av fornsvenskans *hand-sal*] och innebär pengar som man gav "på köpet", alltså som dricks. Vid torghandel kunde det också innebära den första affären som gjordes under dagen. Red. anm.

Torbjörn Lindström (1952–2015) en mång- kulturell samlare

I kretsen riktiga samlare beundrar vi särskilt de som skapar sina egna utmaningar och fördjupar sig i specialområden som kräver egenutvecklad kunskap och uthållighet för att uppnå sina samlarambitioner. Till denna kategori hörde samlarvännen Torbjörn Lindström, vars medicinska karriär uppvisar de karaktärsdrag som reflekterades väl i hans synsätt på sitt samlande.

Torbjörn föddes och växte upp i Örebro och fortsatte studera medicin i Uppsala. Under senare delen av 1970-talet kom han till Östergötland, gjorde AT-tjänst i Norrköping och fick sedan en forskartjänst i Linköping som han framgångsrikt kombinerade med läkaryrket. Med åren bildade han familj, arbetade, studerade intensivt och nådde akademiska framgångar inom området endokrinologi och diabetesforskning som ledde till en adjungerad professur vid Linköpings universitetssjukhus.

I pusslandet med vardagens begränsade timmar fann Torbjörn även tid till mer subtila delar av socialt liv samt flera hobbyintressen. Samlarvännerna i Tolvskillingen, en informell krets dedikerade samlare i Norrköpingstrakten, kom i kontakt med Torbjörn redan under tidigt 1980-tal, då han medföljde docenten Göran Gårdhammar – sedan några år samlarvän till Lars Holmberg (se Minnesord i SNT 2015:2) med gemensamma antikintressen – som gäst till ett av våra återkommande möten. På den tiden yttrade sig ett allmänt historie- och kulturintresse som med åren skulle komma att fokusera på romartid, de klassiska grekiska och bysantinska epokerna samt den "stumma medeltiden". Även Egyptens och orientens mystik fängade Torbjörns nyfikenhet, den japanska specifikt, och i hemmets vrår växte antalet historiska och dekorativa pjäser.

Torbjörn Lindström på Sardinien 2005. Han står framför ett torn från Nuraghkulturen som utvecklades från 1700-talet f.Kr. och framåt.

FOTO: MARGARETA LINDSTRÖM.

Nyfikenheten låg nära Torbjörns personlighet. Hans allmänna intressen lät honom orientera sig brett, han var frågvis och delade gärna med sig av reflektioner och synpunkter. Han spann gärna en väv av samband och det präglade också hans samlargärning. Från de tidiga årens sökande av svenska mynt med en signifikant historia sökte han sig parallellt ut likt handelns träckande till samtidens och föregångarnas myntväsen. Man kan inte säga att Torbjörn hade något rätlinjigt samlande och han tog gärna kontakt utomlands med handlare och institutioner han fick tips om. Han korresponderade med och besökte numismatiska auktoriteter i bland annat Oxford (Mark Blackburn) och Chicago (Harlan Berk). Hans förvärv kunde därmed överraska på flera sätt och vännerna i Tolvskillingen var de första att uppleva detta.

Exempelvis erinrar jag mig en handlarkontakt i USA, Scott Semans, som jag hade sedan 1970-talet och från vilken jag förvärvat diverse mynt från Tibet, Nepal och en del litteratur.

Torbjörn fascinerades av detta, han fick tipset och snart också lagerlistorna sig tillskickade därifrån. Det var ytterst sällan denne handlare hade några skandinaviska mynt av intresse, men vid ett tillfälle saluförde han en svensk kopparklipping från Gustav II Adolfs tid. Den var klen beskuren och man kunde ana att myntet var slitet och kanske med präglingsfel, inte direkt ovanligt för detta slags mynt. Men priset var lågt, endast motsvarande någon tia, så jag postade en beställning samma dag lagerlistan anlände. Jag räknade med att få klippingen snart med posten, gammal kund som jag var och kanske en av få från Sverige. Strax därpå var det dags för ett Tolvskillingsmöte och som brukligt var utbröt en nyfiken dialog om nyförvärv och uppvisande av diverse. Torbjörn halade fram en kopparklipping som alla nyfiket kikade på. Så frågade jag hur han kommit över den och varför, varpå Torbjörn berättade att han samma dag fått myntet rekviderat från Scott Semans! Håpet berättade jag att vi ovetandes

varandras förehavanden beställt samma mynt, blixtnabbt med vändande post. Som det visade sig motiverade Torbjörn förvärvet med att "jag saknade en klipping i Sverige-samlingen!". För Torbjörn betydde avstånd ingenting och att från USA förvärva sin första svenska kopparklipping var uppenbarligen att gå över ån efter vatten. Några dagar senare fick jag svar från Scott att min beställning i övrigt effektuerats men att kopparklippingen redan hunnit säljas. Världen är ibland liten och vi fick oss alla ett gott skratt kring den lokala "konkuransen"!

Sedan samlandets första lärospån på 1980-talet blev Torbjörn en kunskapssökare. Successivt byggde han upp ett nyttbibliotek med de normala referensverken men också en försvarlig andel faktaböcker om de historiska perioder han intresserade sig för. Efter moget övervägande insåg han också att det kunde vara trevligt med några antikvariska klassiska verk inklusive Brenners andraupplaga 1731 som undertecknad fick leverera. Med åren och ankomsten av tre söner ökade utrymmesbehoven. Småningom installerade sig familjen i ett trevligt radhus med goda bi-utrymmen, strax utanför centrala Linköping. Torbjörn kunde därmed allokera ett arbetsrum som också blev hans "numismatiska vrå" med flera välfyllda bokhyllor. Underhand började han också fotografera sina mynt och notera uppgifter om dem för att bättre förstå mynten i sig och deras historiska signifikans i synnerhet.

Torbjörn hade långtgående planer att åtminstone till familjen kunna överlämna en slags bok över sina samlingar med fotografier och faktablad samt information om såväl den historiska kontexten, sambanden mellan olika serier myntslag, perioder och regioner som varför han tyckte att respektive mynt platsade i samlingen. Om detta berättade han för oss i Tolvskillingen vid en träff för flera år sedan och visade exempel på de olika periodernas myntavsnitt. Det var Torbjörns fromma förhoppning att på så sätt åtminstone öka

förståelsen hos övriga familjen för hans numismatiska intressen och vari tjusningen och fascination ligger i dessa. Detta initiativ gillade vi i Tolvskillingen skarpt och uppmuntrade honom att fullborda detta, gärna i en form så att fler kunde ta del av det goda exemplet. Den lömska cancern och dess snabba förlopp förhindrade tyvärr detta personliga projekts fullbordan, ett öde Torbjörn med absolut besvikelse förbannade i uttryckliga ordalag. Det var mycket Torbjörn hade gjort!

I över tjugo år höll Torbjörn uppskattade återkommande kåserier och bildpresentationer i Linköpingsklubben Skilling Banco. I den kretsen hade han ingen like men just därför respekterades och hörsammades hans berättelser med stort intresse. Det skulle till mycket dåligt väder om inte Torbjörn dök upp, cyklades för det mesta. Han var också ofta deltagande gott resesällskap vid Linköpingsklubbens bussresa till FriMynt i Helsingborg varje april. För kategorin "svåra, stumma mynt" blev Torbjörn en självklar källa för identifiering och det gladdde Torbjörn att kunna bistå med och sprida sådan kunskap hos samlarvännerna.

Underhand skred han också in på den svenska medeltiden och kunde bidra med flera rara nycklar till Olof Skötkonung-penningarnas kronologi som dokumenterades av Brita Malmér. Torbjörn var kanske inte särskilt känd på riksplånet men hade sin betydelse och utgjorde en av den provinsiella numismatikens eldsjäl i Sverige.

Som de flesta samlare kom också Torbjörn till insikt att målsätta sitt samlande efter sina ekonomiska realiteter. Även om man mer än mycket annat kan beundra de sköna grekiska och romerska myntens konstnärliga motiv och utsökta präglingar är det en slags utopi att aktivt samla sådant med högsta kvalitetskrav. Torbjörn såg också sunt på omständigheterna genom att konstatera att så många före honom redan utvecklat de flesta numismatiska insikter som går kring sådana mynt. De antika och prismässigt ofta ganska billiga lågvalörerna i

silver och brons fortsatte dock att stimulera Torbjörns numismatiska deckaregenskaper. Böckerna fick duga som "evidenser" för dyrgriparna.

Utmaningen låg i stället att med begränsade medel söka och gärna fynda "outradda mynt". Hans samlande nådde därför långt in i den dunkla folkvandringstiden och den stumma tidiga medeltiden där litteraturens sakkunskap var skral, osäker och ibland spekulativ. Med slumpartade förvärv, på såväl svenska myntmässor som på besök hos utländska mynthandlare och auktioner, senare även genom internetauktionernas utbud, växte en samling fram. Dessa brottstycken av numismatiska "bevis" bildade småningom ett för Torbjörn tydligare mönster som han gärna försökte binda ihop till en sambandsväv, beträffande historisk, social och ekonomisk evolution. Mer än vi fortfarande kan ana finns sådana samband där det ena inspirerat till det andra – konstnärligt, tekniskt och inte minst symboliskt retoriskt!

Torbjörn var medlem i Svenska Numismatiska Föreningen sedan 1981. Sina numismatiska rön och kunskaper fäste han på pränt i åtminstone två alster, dels en artikel publicerad i SNT 1999:4, "Visigoternas prägling av kopparmynt i Spanien", dels en sakkunnig och populärt hållen artikel – "Cykladiska mynt i brons och koppar från grekisk och romersk tid" – i antologin som Linköpings myntklubb Skilling Banco publicerade i samband med dess 40-årsjubileum 2009.

Under alla år som vi hade förmånen att lära känna och umgås med Torbjörn, hans Margareta och sönerna Gustaf, Viktor och Björn minns vi gästfriheten hemma hos familjen när Tolvskillingen möttes där. Torbjörn tyckte om att resa och njuta sol, värme och kultur med god mat och dryck i gott sällskap. Han fanns alltid till hands för konsultationer och var hjälpsam i största allmänhet. Med Torbjörn delade vi många insikter, skratt och förnumstigheter och dess minnen kommer vi fortsätta bära – gärna, länge och lätt.

Per-Göran Carlsson

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppge samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel. och fax 046 – 14 43 69

e-post: siv-gunnar@swipnet.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08 – 411 08 07

Öppet: måndag – torsdag 11–13

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nålmarken

Öppettider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08 – 411 50 81
Fax. 08 – 411 52 23

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av för närvarande 21 mynthandlare i flera olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

ANTIKBODEN

Kanikgatan 3
222 29 Lund
Tel. 046 – 12 99 00
per_flodberg@hotmail.com

BESO UR & ANTIK AB

Bertil Svensson
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031 – 13 94 84
besour@telia.com
www.besour.se

HAMRIN & SVAHN MYNT AB

Sjöberg 1
147 91 Grödinge
Tel. 08 – 732 66 86, 070 – 212 64 55
christian.hamrin@telia.com

H & J:S NUMISMATIK HB

Jimmy Häggqvist
Box 43
310 20 Knäred
jimmy@collectia.se

KARLSKRONA MYNTHANDEL AB

Hantverkaregatan 11
371 35 Karlskrona
Tel. 0455 – 813 73
lennart@mynt.nu
www.mynt.nu

RUNE LARSSON MYNTHANDEL

Stora Brogatan 14 / Box 98
503 06 Borås
Tel. 033 – 41 03 15

LUNDS MYNTHANDEL

Klostergatan 5
222 22 Lund
Tel. / fax 046 – 14 43 69
siv-gunnar@swipnet.se

J. MELIN MYNT

Koltrastvägen 23
370 24 Nätraby
Tel. 0455 – 155 99

HB MYNTINVEST CORONA

Ö. Storgatan 20
611 34 Nyköping
Tel. 0155 – 28 63 25
corona-coin@swipnet.se
www.coronamynt.se

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96 / Box 19 507
104 32 Stockholm
Tel. / fax 08 – 673 34 23

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46 / Box 5132
102 43 Stockholm
Tel. 08 – 662 62 61, fax 08 – 661 62 13
info@nordlindsmynt.se
www.nordlindsmynt.se

NILSSONS MYNTHANDEL

Box 12
896 21 Husum
Tel. 076 – 113 22 07
nilssonsmynthandel@hotmail.com

NUMIKON

Stefan Jonasson / Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. 031 – 20 81 11
ticalen@gmail.com

PECUNIA MM HB

Farinvägen 8
245 33 Staffanstorps
Tel. / fax 046 – 25 21 19
mattsson.g@telia.com

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Norra Strandgatan 30 / Box 1320
251 13 Helsingborg
Tel. / fax 042 – 12 25 28
pedersen.mynt@telia.com
www.jpetersen.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Regeringsgatan 6 / Box 16 390
103 27 Stockholm
Tel. 08 – 411 50 81, fax 08 – 411 52 23
www.selinsmynthandel.se

SKARABÉ MYNT & GULD AB

Drottninggatan 10
411 14 Göteborg
Tel. / fax 031 – 13 50 88
skarabe@telia.com
www.skarabe.eu

STRANDBERGS MYNTHANDEL

& AKTIESAMLAREN AB
Arsenalsgatan 6 / Box 7377
103 91 Stockholm
Tel. 08 – 611 01 10, 611 58 20, fax 08 – 611 32 95
info@aktiesamlaren-bjb.se
www.aktiesamlaren.se
www.strandbergs-mynt.se

TAMCO NUMISMATICS

Box 6235
102 35 Stockholm
Tel. 070 – 631 58 09
tamco.num@telia.com

TICALEN MYNTHANDEL

Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. / fax 031 – 20 81 11
ticalen@gmail.com

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

Vasagatan 42
111 20 Stockholm
Tel. 08 – 411 08 07, fax 08 – 21 21 96
www.hwmynt.se

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Sjöberg 1 • 147 91 Grödinge • Tel. 08 – 732 66 86 • 070 – 212 64 55

www.mynt.nu/smf/mynthandlare.asp

**ULF NORDLIND
MYNTHANDEL AB**

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08-662 62 61
Fax 08-661 62 13

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR**

*Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur*

www.nordlindsmynt.se

**Strandbergs Mynthandel
& Aktiesamlaren AB**

Värderar, köper och säljer
mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev,
sedlar, äldre handlingar m.m.

www.strandbergs-mynt.se

Arsenalsgatan 6 • Box 7377 • 103 91 Stockholm

Tel. 08-611 01 10 • Fax 08-611 32 95

AUKTIONER & MÄSSOR

5/12	Frimärkshuset, myntauktion, Stockholm
2016	
6-9/1	Stack's Bowers Galleries, svenska mynt
12-13/3	MISAB 17, Stockholm
14/5	Myntkompaniet, Stockholm
21/5	MISAB 18 & 19, Stockholm

TILL SALU: MYNTHANDEL

**Centralt belägen
Etablerad i Stockholm 1976**

Varulager och inredning,
svenska och utländska mynt och sedlar
samt litteratur m.m. ingår

Tel.: 08-673 34 23
kl. 11⁰⁰ - 17⁰⁰ måndag - torsdag

**SVENSKA
NUMISMATISKA FÖRENINGEN**

Stiftad 1873

*Arsavgiften är 250 kronor.
Som medlem kan du nu helårsprenumerera
på MISAB:s auktionskataloger med
rabatt på 250 kronor från SNF!*

Gäller från 2016. Se MISAB:s annons
på sista sidan i detta nummer.

Myntauktion

5 december 2015

**Frimärkshuset
Skandinavisk Filateli AB**

Humlegårdsgatan 13, 114 46 STOCKHOLM

08-661 74 50
info@frimarkshuset.se
www.frimarkshuset.se

**Skarabé
Mynt & Guld AB**

köper och säljer

**MYNT, SEDLAR
och MEDALJER**

Föremål från antiken

Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031-135 088
skarabe@telia.com - www.skarabe.eu
Öppet: Vardagar 10-18

Litteratur till försäljning hos Svenska Numismatiska Föreningen

Numismatiska Meddelanden (NM)

- NM XVII. Hyckert-Liljenberg: *Minnespenningar över enskilda svenska män och kvinnor*. 1905, 1906, 1908, 1915. Även delvis nytryckt 1975. Komplet i 7 delar. 225 kr (250 kr)*
- NM XXX. *Numismatiska Meddelanden* XXX. 1965. 30 kr (40 kr)
- NM XXXII:1–2. Ehrensward, U.: *Medaljgravören Erik Lindberg 1873–1966*. 1974, 1988. 125 kr/st (170 kr/st)
- NM XXXIII (Tillägnad Bengt Thordeman). 1983. 100 kr (150 kr)
- NM XXXIV. 1983. 100 kr (150 kr)
- NM XXXV. *Studies in Late Anglo-Saxon Coinage*. 1990. 150 kr (225 kr)
- NM XXXVI. Nathorst-Böös, E. & Wiséhn, I.: *Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet*. 1987. 145 kr (190 kr)
- NM XXXVII. *Festskrift till Lars O. Lagerqvist*. 1989. 50 kr (50 kr)
- NM XXXVIII. *Florilegium Numismaticum. Studia in honorem U. Westermark edita*. 1992. 75 kr (75 kr)
- NM XXXIX. Tingström, B.: *Avesta Myntmuseum*. 1995. 200 kr (250 kr)
- NM XLI. *Nulla dies sine linea*. Festskrift till Ian Wiséhn. 2001. 200 kr (200 kr)
- NM XLII. Hesse, B.-O.: *Svensk Numismatisk Bibliografi intill år 1903*. 2004. 160 kr (160 kr)

Smärre skrifter

3. Gamby, E.: *Bland numismatiker. Minnen från 1920-, 1930- och 1940-talen*. 1984. 25 kr (25 kr)
4. Wallén, L.: *Riksgälden. Den svenska statsskulden 1697–1834*. 1985. 25 kr (35 kr)
7. Widell, M.: *Militärpolletter*. 1998. 100 kr (100 kr)
8. Lagerqvist, L. O. m.fl.: *Medaljer utgivna 1873–1998. Belöningar, fonder och stipendier. Hedersledamöter och korresponderande ledamöter. Stadgar*. 1998. 50 kr (50 kr)
9. Lars O. Lagerqvists medaljfond. 1999. 100 kr (100 kr)
10. Carl Snoilsky: *Skalden som samlade mynt och böcker*. 2004. 50 kr (50 kr)
11. Samlaren Sven Svensson. *Alla dessa mynt*. Red.: G. Wahlquist. 2005. 100 kr (150 kr)
12. Elfver, F. (red.): *Johannes Loccenius. En skrift om en lärdd man i 1600-talets Sverige*. 2014. 100 kr (100 kr)
13. Törngren, S.: *Mitt liv i numismatikens underbara värld*. 2010. 50 kr (100 kr)

Monografier

- Rundberg, J.: *Den svenska örtugsmyntningen under Kristoffer av Bayern till Sten Sture den äldre, ca 1440 till 1470-talets slut. En stampstudie*. 2005. 250 kr (350 kr)
- Rundberg, J.: *Den svenska örtugsmyntningen under Albrekt av Mecklenburg (1364–1389). En stampstudie*. 2011. 250 kr (350 kr)
- Svensson, R.: *Renovatio Moneta. Brakteater och myntningspolitik i högmedeltidens Europa*. 2012. 250 kr (350 kr)
- Myntstudier*. Festskrift till Kenneth Jonsson. Red.: T. Talvio & M. Wijk. 2015. 250 kr (350 kr)

Andra utgåvor

- Ekström, C. m.fl. (red.): *Samlad Glädje 2009*. Numismatiska klubben i Uppsala 1969–2009. 200 kr (200 kr)
- Karlsson, Y.: *Sasanian Silver Coins*. 2015. 300 kr (350 kr)
- Larson, P. (red.): *Numismatiska axplock. En jubileumsbok*. Myntklubben Skilling Banco 1969–2009. 150 kr (150 kr)
- Larson, P.: *Ryska droppar. Den ryska myntningen 1350–1700*. Kungl. Myntkabinettet. 2006. 50 kr (50 kr)
- Malmer, B.: *Den Svenska Mynthistorien. Vikingatiden ca 995–1030*. 2010. 350 kr (395 kr)
- Myrberg, N.: *Ett eget värde. Gotlands tidigaste myntning, ca 1140–1220*. 2008. 200 kr (200 kr)
- Nordisk Numismatisk Årsskrift*. Ny serie, 1. 2015. 250 kr (250 kr)
- Ord med mening*. Festskrift til Jørgen Steen Jensen 1. november 1998. 50 kr
- Törngren, S.: *Kristinas ettöringar av koppar. Variantförteckning m.m.* 1991. 50 kr (50 kr)

Register

- Wiséhn, E.: *SNT. Register 1972–1982*. 1986. 45 kr; Wilén, A.: *SNT. Register 1983–1992*. 1994. 45 kr
- Golabiewski, D.: *SNT. Register 1993–2002. Ämnes-, titel- och författarregister för hela perioden*. 2004. 50 kr (75 kr)
- Holmberg, K. (red.): *Register över Numismatiska Meddelanden I–XL. Utgivna av SNF 1874–1995*. 1998. 50 kr (75 kr)

* Pris inom parentes gäller icke medlemmar i SNF. Ev. emballage och porto tillkommer.

Böckerna säljs direkt hos Svenska Numismatiska Föreningen på Banérgatan 17
För öppettider se redaktionsrutan i SNT
Böckerna kan också beställas: Tel.: 08–667 55 98 eller e-post: info@numismatik.se

MYNTAUKTION

i Stockholm lördag 14 maj 2016

Ett urval guldmynt som bjuds ut:

Lydien
Electrum / $\frac{1}{2}$ stater
(650-561 f.Kr.)

Zeugitana
Electrum / Didrachm
(310-290 f.Kr.)

Romerska Imperiet
Aureus / Marcus Aurelius
(161-180)

Kyrkostaten
 $\frac{1}{2}$ scudo
1717

Ryssland
5 rubel
1762
St. Petersburg

Ryssland
1 rubel
1779

USA
20 dollar
1850

USA
10 dollar
1874 CC

USA
5 dollar
1879 S

USA
 $2\frac{1}{2}$ dollar
1878

Bättre mynt och hela samlingar mottages till vårens auktioner.
Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom mer än 20.000 kunder i Sverige och utlandet ser varje auktion via vår hemsida och katalogen.
Kontakta oss för en förutsättningslös diskussion!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17
Fax: 08-643 22 38

E-post: coins@philea.se
www.myntkompaniet.se

MYNTAUKTIONER

I SVERIGE AB

HELÅRSPRENUMERERA!

Genom att helårsprenumerera på våra kataloger riskerar Du inte att missa något nummer. Betala **495 kr** till **bg 399-0090** och spara drygt 10% på ordinarie pris. Glöm inte ange namn och adress. *International subscribers pay 995 SEK to IBAN: SE066000000000676938892, SWIFTCODE: HANDSESS for all 2016 catalogues including shipping to all countries.*

Myntauktioner i Sverige AB
Banérgatan 17 - 115 22 Stockholm
E-mail: info@myntauktioner.se - Telefon: 08-410 465 65
www.myntauktioner.se